Сшиток 19. 15. липня 1922.

Ціна 15ц. 10 за $1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ

Ільсона з криком хитнула ся в бік, стратила рівновагу й випала із човна.

Дїдич хвилину стояв зовсїм безрадний, потім же зірвав ся знагла й підбіг до наспіваючих слуг.

— Скоро, скоро — лапайте розбишака! Він вбіг до моєї кімнати й кинув ся душити мене! Спішіть ся — мусите його зловити!

Слуги в одну мить завернули й кинули ся за втїкачем.

Аделя глядїла на те все наче у снї. Тепер підбігла до батька і трівожно вхопила його за рамя.

— Ради Бога, що се значить? Сей чоловік назвав вас братом — батечку, скажіть, що се значить?

Він жахнув ся нетерпеливо.

— Остав мене тепер — остав — пізнїйше тобі розповім, тепер передовсїм треба його зловити.

Сказавши се й самий побіг за слугами.

— — — — — — — — — —

Раймунд, знаючи що пропавби, колиб його зловили, мов божевільний біг прямо вперед. Коли вже був на прикінцї алеї, спостеріг повертаючу повозку й на хвилю пристанув, наче вріс в землю.

Тимчасом наближила ся повозка — Лївія зараз побачила Раймунда й мимоволї вихилила ся. Стеттен запримітив співчуваючий погляд дївчини й, несвідомий того що робить, кликнув зболїлим голосом: Лївія!

Дївчина жахнулась й підняла ся із сидженя, впявливши очи в блїдого, незнакомого мущину, що так дивно зворушеним голосом вимовив її імя. Хотїла вже сказати візникови, щоб спинив коні — коли сей бідняга, зачувши крики панських посїпаків, ще раз жалїсним поглядом кинув на дївчину й пустив ся дальше втїкати.

Лївія сама не знала, що з ньою робить ся — мимохіть по її личку покотила ся тяжка сльоза.

— Ради Бога, панно Лукіє — звернула ся до своєї товаришки — гляньте ось слуги доганяють того чоловїка. Що він міг зробити? Таке прикре вражінє він викликав у мене — дуже жаль менї його — в його поглядї було щось такого, що так цїпко вхопило мене за серце.

— Що за дивна річ — докинула по хвилї, стискаючи за рамя Лукію — сей незнакомий менї чоловік знав моє імя?! Він виразно кликнув „Лївія", а однакож я того певна, що нїколи ще дотепер я не бачила його.

Тяжко опустила ся на сидженє і в задумі звісила голову — образ нещасного, посїпаками гнаного мущини ні на хвилю не уступав з її душі...

На горі, при вікні стояла Аделя і бачила заїзджаючу повозку. Вираз чортівського вдоволеня появив ся на її лици, коли побачила страшно блїде, вимучене та нещасне лице своячки.

— Ха, ха, ха — моя прекрасна Лївіє — просичала — тепер не зможеш навіть за ціну всїх своїх богацтв відкупити того, що стратила. Я вцїлила прямо в твоє серце — не думаю, що зможеш перенести такого удару — на разї бодай я розбила твої солодкі любовні мрії!

Зареготала ся злобно. Свідомість, що зненавиджена суперниця є нещасливою, спричинила її невисказане вдоволенє.

Після якогось часу вернув дїдич з поворотом до кімнати, блїдий та задиханий.

— Коби хоч його зловили — воркотїв — потім вже постараю ся, щоб він став нешкідливим для мене. Мій Боже, мій Боже — стогнав, сїдаючи на крісло — хтоб то був надїяв ся, що він, так давно вже всїма забутий вмерлець, знова появить ся — і то якраз тепер, коли менї ніж до горла прикладають.

Аделя прислухуючись його словам, дивилась на нього жахливим поглядом, а потім скоро приступила до нього, питаючи:

—Ради Бога, що стало ся, батечку? Ви такі роз'ярені й застрашені — що се значить? Що се за чоловік, якого вид так вивів вас з рівноваги? Дотепер ще ніколи я не бачила його у нашій хатї?!

— Хто він є? — гірко засміяв ся дїдич. — Ніхто другий, як тілько мій брат, Раймунд — батько Лївії — котрого ми всї здавна вважали мертвим.

Аделя відступила з криком:

— Він — він? — кликнула в найвисшій трівозї. — О, мій Боже — тату — в такому разї нема вже для нас нїякого виходу.

Дїдич не звертав уваги на її слова — хмарно дивив ся перед себе. Лївою рукою нервово стискав крісло, підчас коли з його грудий вирива ся храпливий віддих.

— — Отче — се бути не може — говорила дальше Аделя. — Ви певно помилились, може се не був ваш брат, вас певно обманила незвичайна подібність обох!

— Ні, ні — знаю напевно — се він! — відпер нагло Стеттен — чейже можу пізнати свойого брата? До сто чортів — хтоб був того сподівав ся, що він встане з гробу? Перед кількома роками прийшло сюди повідомлене про його смерть і на підставі того мене наставили опікуном Лївії й управителем її майна.

Я вже почував ся бути зовсім безпечним — аж тут він приходить — напевно зажадає від мене рахунків з заряду майном — а тоді нема для мене ніякого ратунку!

Аделя, слухаючи сих слів, тремтіла всім тілом. Очи її майже на верх повилазили із тривоги, піт грубими краплями виступив на чоло — тепер і вона не бачила вже ніякого виходу із того лябіринту. Щож тепер робити — стрий міг кождої хвилі повернути і впімнути ся за свої права?!

— Скажіть мені лиш одно — як се могло стати ся, що тут говорили про його смерть, а мимо того він жиє?

— И для мене є се загадкою — з сумом відпер дідич — мусіла зайти якась помилка. И мені все те видаєть ся ще сном, й все те яб вважав тільки витвором буйної уяви, коли б передом не стрінув був його в лісі й там не приглянув ся йому добре своїми власними очима.

Нервово проходжував ся по кімнаті, слідкуваний палаючим поглядом Аделі; ся вістка знищила у ньої всі надії.

— Щож тепер, отче? — промовила шепотом немов без тямки — що тепер пічнемо?

Запитаний спинив ся нагло перед ньою. Вид його був страшний. Вся кров зникла із його лиця, а волос наїжив ся над чолом.

— Старатись му зробити його нешкідливим — він повинен й мусить остати мертвим для світа. Ніхто ще не знає, що він жиє й ніхто не повинен дізнати ся про се.

Ось, що я придумав, Аделю, послухай мене:

Брат мій, як вже раз про се я тобі говорив, з заздрости застрілив жінчиного свояка, після чого втік в світ широкий. Обавляв ся, як убійник, попасти у вязницю і се було причиною його еміграції до Америки.

Він же не знає про се, що світ не дізнав ся про його злочин. Його жінка, як і її свояк, здіймили із нього всяку

вину. В годину смерти молодий офіцир сказав, що самий відобрав собі житє, бо воно було тільки терпінєм для нього а молода жінка всім тим так була рознервована і хора, що не розбираючи що він говорив, на все притакнула йому.

Я один тільки знаю як все те зложилось. Коли-ж братова невдовзі після втечі чоловіка смертельно захорїла, перед самою смертю виявила менї все й благала, щоб я шукав її чоловіка й намовив його до повороту.

Тодї я не міг сього зробити, бо не знав де саме Раймунд перебував, аж доперва після кількох лїт ми дістали із другої півкулї вістку про його смерть.

— Як думаєте тепер поступити — яким чином думаєте його усунути з дороги? — перебила йому нетерпеливо Аделя.

— Передовсім мушу його дістати в свої руки, щоб вимогти у нього виїзд за границю. Як се я сказав, він не прочуває, що світ й по нині не знає про його злочин, тож легко вдасть ся менї йому загрозити, що видам його в руки властий, а тодї мусить станути перед судом, як убійник.

— А коли він не схоче послухати й не вийде? Коли наставати ме, щоб побачитись із Лївією?

Чортяча усмішка появила ся на лици дїдича.

— Вже я присилую його — воркнув — коби тільки дістав ся він в мої руки! Я зробив велику дурницю, що прогнав його звідси й опісля казав його лапати!

Я повинен був радше відограти роль люблячого брата, приняти його як найсердечнїйше, а опісля представити йому, що булоб лїпше, колиб повернув до Америки, щоб не бурити супокою й щастя дитини. Треба було менї сказати, що Лївія заручена із Вінтером — а їх звязь мусїла б пропасти, колиб Вінтер дізнав ся, що батько його судженої — є простим убійником.

Присягаю, що тодї він був би зовсїм спокійно відійшов а в той спосіб як найлекше позбув ся його.

— Але як не спіймаєте його, таточку, — втрутила дочка.

Коли зробить, як заявив, і певної днини поверне, а принагідно колись дізнаєть ся, що нїхто не знає про його вину? .... Тодї він дасть ся пізнати цїлому світови, сміло піднесе голову в гору, а тодї — зажадає також ра-

хунків із заряду майном його дитини, тоді отче — останемо жебраками, а крім того підете ще і до вязниці!

Дідич позеленів на лици. З отворених його уст вирвав ся зойк болю і в розпуці почав торгати вже злегка сивиною припорошений волос.

— Ні — ні — він мусить теть піти! На всякий випадок — кликнув знагла — коли його зловимо а він добровільно не схоче відійти, тоді...

Очи його блиснули зловіщим вогнем; з дикою погрозою повів в'округ очима, немов би вже тепер був готовий до виконаня свойого наміру!...

Підчас коли батько з дочкою нетерпеливо вижидали повороту слуг, Лівія у своїй кімнаті спала несупокійним сном. Коло вікна сиділа Лукія й стерегла супокою своєї товаришки. Минуло кілька годин, сумерк став поволи западати — коли отсе прийшло Лукії на думку, щоб самій заняти ся справою своєї подруги, і поки ще вона сама напише відмовного листа до Вінтера, піти до нього і розповісти про все, що зайшло.

Не надумуючись довго, убрала ся, а оставивши записку Лівії, щоб, пробудившись, не журилась її неприсутністю, вийшла із дому, ніким не примічена.

Йдучи дорогою зачула голоси повертаючих з погоні людий. — Чи зловили бідака? — шибнуло у ньої в думці. Не могла однак тепер дізнати ся про се, мусїла бо спішити ся, коли хотїла повернути ще перед тим як її подруга пробудить ся.

Скоро поспішала в сторону найблизшого села, де якраз була посїлість Вінтера. Прибувши туди, зрадїла, дізнавшись що молодий дідич є в дома.

Тільки що зголошено її прибуте, як скоро отворились двері й на порозї з'явив ся Вінтер.

— Ради Бога — панно Лукіє — ви тут — самі? Чи може Лівію стрінуло яке нещасте? Прошу, будьте отверті, скажіть менї все, ваша поява каже менї сподївати ся чогось злого!

Лукія зворушена подала йому руку.

— Заспокійте ся — нїщо так дуже злого не стало ся, як ви собі представляєте і, здаєть ся менї, все скінчить ся добре! — сказала в поспіху а відтак короткими словами

описала сцену, яка розіграла ся в альтані після його відходу.

З уст молодого чоловіка добув ся крик обуреня а очи його блиснули грізно.

— Се — се вона сказала Лівії? Таким підлим способом хотїла знищити наше щастє й нас розлучити — о — негідниця!

Що за підлота! Бідне моє серденятко, колиб я був прочував се, був би тоді не відступив від тебе!

Відвернув ся і пройшов ся кілька разів несупокійно по кімнатї. Лукія бачила блискавиці в його очах а бурю на його гарному, молодому лици.

Спинившись нагло перед нею, він почав поважно:

Так дальше бути не може, панно Лукіє, моя суджена мусить доконче оставити дім її стрия, де вона наражуєть ся на подібні прикрости. Вже сьогодня з полудня я носив ся із тим заміром, а тепер він змінив ся в рішучу постанову.

Я добре пізнав Аделю, знаю, що вона своєю кокетерією й всякими можливими способами старала ся втягнути мене в свої силця.

З початку я був на стілыки неоглядним, що не добачував її намірів і досить часто був в їх домі, бо в сусідстві не мав досить відповідного товариства і се певно мусїло у ньої викликати надію, що приходжу до них задля ньої.

В останніх часах доперва впало менї в око, що вона майже вимагає від мене освідчин й тодї я рішив перестати заходити до Стеттенів — коли се приїхала Лівія — й задля ньої я дальше відвідував той дім .

Ах, панно Лукіє, колиб ви знали який я неспокійний, як я журю ся Лівією, як довго вона находить ся поблизько Аделї! Та дівчина є спосібна до всього — знаю, що вона не уступить перед нїякою перешкодою, коли її ходитиме осягнути яку цїль!

— І я знаю про се — майже мимохіть вирвало ся із уст Лукії — вона є злою в кождому напрямі і тому і я все журю ся Лівією.

Вже майже жалувала виявленя тої думки, коли се Вінтер нервово вхопив її за рамя, питаючи:

— Ви знаєте щось більше, бачу, що скриваєте щось

передімною — благаю вас ради Лівії, скажіть мені все, що знаєте про Аделю!

Лукія жахнула ся й хотїла викрутитись, не могла бо сказати, що підслухала колись розмову батька з дочкою, обавляючись, щоб він в розяреню не зробив чогось нерозважного.

Молодий чоловік добачив, що вона не хоче йому виявити всього, тому перестав напирати й задумав ся на хвилю.

— Панно Лукіє — сказав опісля — чи ви готові допомогти мені вибити Лівії із думки, що нещастє її родичів може стати перешкодою, що малаб розділити нас? Попросіть її в мойому імени, щоб завтра вечером прийшла до млина під лїсом, там буду її вижидав. Ніхто нам не перешкодить в тому місці й ми свобідно зможемо розговоритись, а я певний того, що тоді все на добре обернеть ся!

Лукія згодилась на се й з поворотом поспішила домів. Вінтер відвів її кусок дороги і ще раз просив її взяти Лівію в свою опіку.

Коли попращались, Лукія із сильно бючим серцем побігла в напрямі палати.

Тимчасом Лівія вже зараз після відходу подруги пробудила ся, а знайшовши записку Лукії, немало здивувалась, що вона її якраз в таку пору оставила самою.

Несупокійно проходжуючись по кімнаті, в думці застановлялась над всїм тим, що зайшло того-ж дня.

Нараз прийшло її на думку: — Може Аделя її обманила, може тілыки видумала цїлу історію про паньбу її родичів, щоб сим її до живого діткнути й розлучити із судженим?

Хотїла бути певною того. Рішившись, пішла до стрия, щоб від нього самого дістати пояснене.

Постукавши у двері, втворила їх і тоді доглянула Аделю як та скоро зникала в сусїдній кімнаті. Немило сим діткнена станула на порозї — коли се дїдич скоро підняв ся й приступив до ньої.

Зараз на перший погляд пізнала, що тут зайшло щось більшого. Він був дуже блїдий й розсїяний та з великим трудом приходилось йому вдавати супокійного. На її питане, чи не є хорий, відповів:

— Ні, але мав я неприємну приключку. Прийшов до мене жебрак, давнїйший хазяїн із сього села і просив мене о підмогу; я дав йому дещо, але він домагав ся більше, а коли я показав йому двері, він кинув ся на мене й хотїв мене убити.

— Мій Боже — се страшне! — шепотом промовила Лївія.

— І булоб йому напевно вдало ся, колиб в час Аделя не поспіла була менї в допомогу. Він втїк, а я приказав слугам його зловити....

— Мій Боже — міг би се бути той блїдий чоловік, котрого ми стрінули повертаючи із проїздки?! — крикнула. — Стрию — скажіть менї, що се має означати, що той чоловік кликнув мене по імени? Побачивши мене, кликнув „Лївія" з таким дивним виразом, що мене се до глубини душі тронуло. Чоловік сей не виглядав на убійника!

Дїдич страшенно поблїд.

— Тебе — тебе кликнув по імени? — видусив. — Може — може й тебе хотїв ще просити о милостиню...

— Ні, ні, стрию — у нього на лиці відбив ся був такий біль, що у мене мимохіть станули сльози в очах. Бідний чоловік — виглядав так нужденно — певно був хорий...

— Бідний чоловік? — перебив із глумом стрий, що вже троха прийшов до рівноваги. — Як бачу, ти жалїєш драба, що завзяв ся на моє житє — незвичайний погляд! Але оставмо се — додав подражненим голосом — яка справа привела тебе до мене?

Дївчина звільна підняла голову.

— Стрию — прошу менї сказати отверто і щиро. Аделя сказала менї, що моя мама — була віроломною — скажіть менї, прошу — чи се правда?

Стеттен скоро спустив очи в долину, догадавшись о що ходить.

—Аделя зле зробила, що тобі се сказала, що дотепер ми скривали перед тобою — почав звільна говорити, вдаючи смуток. — Бідне дитя — на жаль, се є правдою; мій бідний брат а твій батько, мало не збожеволїв з того... так він і пропав з тої причини!

— Ах Боже — значить, се правда — кликнула з роз-

пукою Лівія, впавши на крісло. — О, Боже, колиб я була знала, булаб ніколи Вінтерови ...

Затяла ся нагло, під впливом пронизуючого стриєвого погляду, який тепер скоро приступив до ньої.

— Що говориш про Вінтера, Лівіє? Не думаю, що поза моїми плечима ти навязала любовні зносини із Вінтером?

Чейже не можеш навіть думати про се, щоб вийти за нього, твоя самопошана повинна тебе здержати від того, бо ганьба твоєї матері і його також зробить нещасним!

Лице дівчини прибрало вираз незрівнаного терпіня.

— Ні, ні — промовила глухо — не обавляйте ся, тепер вже знаю, що маю робити! Хоч пан Вінтер є для мене дуже дорогим то ніколи не забуду, як глубока пропасть нас розділяє. Дякую вам — стрию!

Вийшла непевним ходом, але з певною постановою відказати Вінтерови ...

Не знала того ,що Аделя зараз увійшла до батька і підсміхаючись із глумом кликнула:

— Отсе гаразд! Тепер напевно пустить його в трубу! Ха, ха, ха, коротенька се була приємність, ті потайні заручини!

Підчас, коли Аделя віддавала ся злобній радости, Лівія із болючим серцем вернула до своєї кімнати.

В ту хвилину відчувала найбільше брак Лукії, перед котрою моглаб виплакати ся й тим влекшити зболїлому серцю. Сльози струмочком спливали з очий, коли прощалась із сими короткими, любими мріями, а молода її головка похилилась низько під тягаром ганьби, що немов прокляття її придавила.

Лекше її зробилось аж коли повернула Лукія. Не питала її, де була, бо за сильно переймила ся своїм смутком.

Розказуючи подрузі свою розмову зі стриєм, не запримітила, що Лукія розсіяно слухає її слів і є притім незвичайно подражнена.

Коли остаточно Лівія скінчила оповідати, Лукія обняла її рукою й посадила на кріслї.

В туж саму мить ворухнула ся котара, що віддїлювала сусїдню кімнату, і на хвилю показалось бліде лице Аде-

лї. Йдучи до своєї кімнати, вона заглянула Лукію на сходах і зараз прийшло її на думку, що потайний її вихід із дому має якесь значінє. Йдучи за внутрішним якимсь голосом вона всунула ся до ґардероби, що була побіч кімнати Лївії. Закрита котарою могла, неспостережена ніким, підслухувати цілу розмову.

— Дорогенька панно Лївіє, заспокійте ся — почала Лукія вспокоювати подругу — в таку тяжку хвилю приношу вам соняшний промінчик. Свойого серця ви не віддали ніякому негідникови, пан Вінтер мимо всього дальше тріває в незмінній вірности до вас!

Лївія зірвала ся із трівожним окликом.

— Ради Бога, панно Лукіє, чи я вас добре зрозуміла? Ви були у нього? — О, Боже — ви не повинні були того робити! — додала з плачем.

— Чи-ж мала я супокійно глядіти на ваше терпінє, панно Лївіє? Я-ж мусїла доконче щось за вас зробити. Тому я пішла до пана Вінтера й розповіла йому про підлий поступок Аделї.

В ту-ж мить знагла порушилась котара, але вони не запримітили того.

— Мій Боже — Лукіє, ви сказали йому про се — і що-ж він...

— Він зробив, як кождий чесний чоловік зробив би. Він вас не оставить ніколи, хочби цілий світ не знати що говорив про вас; він святою вас вважає.

Панно Лївіє, ви можете відважно глядіти в будучність — любов такого чоловіка ущасливить вас й охоронить в нещастю. Чейже не схочете ради блудної самоволї посвячувати свойого щастя, свойого житя?! Чейже вам ніхто не може нїчого закинути, кождому сміло можете глянути в очи!

Подумайте лиш, панно Лївіє, ви є сиротою, ваше серце прагне домашнього огнища. Тут же трафляєть ся вам охорона на цїле ваше житє, любов шляхотного чоловіка, до котрого й серце ваше належить — а ви — ви хотїлиб відпхнути се щастє задля вини других?

— Ради Бога, Лукіє, перестаньте! Не можу — я-б не могла забути....

— Забудете напевно, коли знайдете ся під його вірною опікою. Зрештою він вас лїпше переконає в тому,

що ваша постанова не є на місци і що вам не слїд задля того терпіти і тому просив, щоб ви завтра в осьмій годині вечером прийшли до млина, що тут недалеко під лїсом — там він буде вас вижидати. Благаю вас, вислухайте його просьби — підїть туди, до нього, а я певна, що тоді все гаразд покінчить ся.

— Лукіє, я маю піти до нього — маю побачити його — о, Боже — я не в силї!

— Алеж, панно Лівіє, зробіть се для мене, благаю вас! — наставала Лукія. — Сим також сповните свій обовязок супроти нього, чейже він хиба заслужив на се, щоб ви ще раз бодай вислухали його. Йдіть, йдіть, панно Лівіє, прошу вас, а побачите, що після розмови із ним вспокоїте ся.

— Ах, Боже — що маю зробити? Серце моє тремтить зі страху на думку, що побачу його! — з плачем говорила Лівія. — Але, коли ви, моя дорогенька, думаєте ...

Лукія кинула ся подрузї на шию з радісним окликом.

— Бачите, я знала, що зробите се для нього. Коли розмовитесь, я певна, що верне ваше щастє і спокій.

Аделя, схована за котарою, слухала того всього блїда й тремтячи від гнїву. Не могла вже довше видержати на місци, а зрештою вона вже знала все, що бажала знати.

На пальцях, наче кіт, тихесенько вийшла у сїни і в поспіху увійшла до кімнати батька.

— А що — я догадувала ся, що так буде. Хочуть нас вивести в поле! — кликнула, втвираючи двері.

— Хто — що? — питав батько, зриваючись із крісла.

Аделя короткими словами переповіла підслухану розмову. Стеттен слухав — поблїд дуже й жах великий відбив ся у нього на лици.

— Ах, Боже, Боже — що станеть ся, коли вони порозумїють ся й погодять ся?

— Якраз о се ходить, щоб до сього не допустити — кликнула дочка.

— Але, як в який спосіб запобігти тому? — Не бачу тут нїякої ради.

— Є один спосіб, який я вам вже не-раз піддавала, а на який ви дотепер не хотїли пристати. Тепер у нас ніж коло горла й мусимо хапати ся тої послїдної дошки спасеня! Иншої ради нема — Лівія мусить ...

Послїднє слово шепотом сказала батькови до уха, а старий цїлий здрігнув ся, смертельно збілївши. Дївчина не зважала на се, а сївши побіч нього довго ще переконувала його.

Дїдич сидїв наче задеревілий. Нараз зірвав ся зі страшним криком:

— Чи ти здурїла, Аделю — я — я маю се зробити, маю Лївію ....

— Тихо, ради Бога, не кричіть так дуже! Річ природна, що ви се мусите зробити, нїщо иншого чейже нам не остає, коли не хочемо мов жебраки вийти із сьої хати. Чого дивитесь на мене таким вистрашеним поглядом?

Така нагода не зараз лучить ся, а за всяку цїну мусимо перешкодити тому, щоб Лївія порозумілась із Вінтером. Тодї позбудемо ся всякої журби й нїчого не будемо обавлятись!

— Мій Боже — вистогнав Стеттен, звертаючи до нього своє блїдо-синє лице — але коли се вийде на яв — що я ....

— Дурниця, не виявить ся, коли тїлыки зручно возьмете ся до роботи. Завтра, в означений час стрінете її саму — хто опісля зможе доказати, коли вона вже не жити ме, що се ваша куля її убила?

— Нї — нї — не можу, Аделю ...

— Мусите, тату, мусите! Тепер се одинока нагода — бо коли обоє порозуміють ся, тодї буде вже за пізно, тодї Вінтер забере її звідси й буде її стерегти аргусовим оком.

Здобудьте ся на рішуче дїло, цїла наша будучність залежить від того — мусимо відважити ся — хтївши ся ратувати від згуби!

РОЗДІЛ LXIII.

ВТЕЧА З ГАРЕМУ.

Тремтячи із зворушеня, Ільона впала на крісло й закрила лице руками. Її здавало ся, що все те, що пережила в послідній годині, було тілыки сном. Але вже після кількох хвилин вона зірвала ся зі сидженя і з дивно палаючим поглядом глянула на двері.

— Чи справді я бачила його? Чи не обдурила мене розбурхана уява? Невжеж се був він і його то вид так сильно з'електризував мене?

Був так близько коло мене, міг тілыки руку витягнути, щоб мене вхопити — о, Боже — чому-ж він не міг мене вирвати із сього то дому?

Вже так близько був ратунок, а тепер знова неволя! — кликала, з плачем заломлюючи руки а потім знова безсильно впала на крісло. Бурливі почуваня потрясли її душею — вона все ще не могла зібрати своїх думок — вид милого так потряс її до глубини душі.

Так дуже тужила за ним! Кілько то разів, чи то в день, чи в ночі ,благаючим голосом кликала його по імени — а отсе небо прихилилось до її проханя — Бог спровадив його до ньої, щоб висвободити із мук.

Порушена своїми думками, не звертала уваги на голосні вигуки, що доходили до ньої із зовні та на замішанє, викликане небезпекою пожежі.

— Відваги, відваги! — шепотіла тремтячими устами. — Коли він так близько, нїщо не повинно мене страхати, знаю бо, що він все зробить, що тілько є в його силї, щоб мене увільнити.

З очима впяленими в землю вона душею пережила цїлу послїдню годину, а серце її било радісно, бо побачила свойого любка, бо він був близько коло ньої, бо може вже незадовго спічне на його грудях й тоді не обавлятись ме нїякої небезпеки.

Серед таких думок час втїкав так скоро, що і не запримітила, як гамір на дворі поволи затихав аж і зовсїм тишина кругом запанувала.

В наслїдок зворушеня кров скорше кружила в її бючках — нараз якась трівога ньою заволодїла. Зірвалась скоро із сидженя й кілька разів перейшла ся по кімнатї.

Знала свою вязницю і знала, що майже нїкому з зовнї неможливо дістатись до ньої, бо несчислена скількість очий стереже її тут.

— Нї, нї — шепотїла в розпуцї — хочби Роберт навіть хотїв, він не зможе сюди дістати ся й звільнити мене. Ах, Боже — додала із жалем — що станеть ся зі мною, не знесу я тої вязницї й житя в безнастанній трівозї!

Станула при вікнї й вдивила ся в темряву. Поява милого розбудила у ньої любу надїю, а однак після розваги дійшла до переконаня, що ратунок був майже неможливий.

Занята своїми думками, вона навіть не звернула уваги, коли втворили ся двері і до середини увійшов Саїд паша.

— Ільоно — де ти? — дав ся чути його голос. — Шукав я тебе скрізь й трівога сбняла моє серце. Аллахови хай буде подяка від мене, що ти щасливо вийшла із того нещастя — ах, який же я щасливий, переконавши ся, що мій жах був зовсїм безпотрібний!

Наблизив ся до ньої, вхопив її тремтячу руку й покрив горячими поцїлуями.

Коли промінє світла впало на його лице, Ільона загремтїла та зі страхом впила ся в нього очима.

— Бійте ся Бога — як ви виглядаєте — ви блїді, наче смерть! — кликнула зі страхом й мимоволї відсунула ся ще дальше від нього.

— Ви, пане, хорі — мусите доконче випочати! Ах — що я бачу — крикнула перестрашена — на чолї, під волосєм, у вас є рана?

Паша діткнув рукою болюче місце і стиха зойкнув.

— Ах — —се нїщо, я навіть не звернув уваги на ту рану. Але тепер відчуваю, що зачинає мене печи — чорно робить ся менї перед очима — дїйсно, мушу піти випочати.

Непевним ходом поступив вперед і впав на крісло. Ільона глядїла на нього бліда й стрівожена — був дуже а дуже блїдий. Певно якась спадаюча кроква зранила його, а се підорвало й так невеликі його сили.

— Пане — прошу вас, підїть положити ся! — сказала лагідним голосом. Паша здрігнув ся і глянув на неї дивно якось палаючим поглядом.

— Так — відчуваю, що кров в моїх бючках кружить скорше — відчуваю, що слабну — твоя правда, Ільоно, піду положити ся, може менї стане лїпше.

Підняв ся звільна, приступив до Ільони й, поки вона змогла уступити, устами діткнув її чола.

— Будь здорова, моя прекрасна, біла рожечко — до побаченя! Завтра, як тільки проха прийду до сил, прийду сюди, щоб натїшити ся тобою, ти бо є сонцем мойого житя!

Непевним ходом вийшов з кімнати, а коли вже двері за ним замкнули ся, Ільона відітхнула з полекшою.

Слава Богу — знова остала самою і може вже без перешкоди думати про Роберта і з ним лучити всю надїю на будуче.

Висилена тим новим зворушенем вона впала на отоману, спираючи голову на руку. Навіть не звернула уваги на се, коли увійшла невільниця, поставила їджене і напій, а притім цїкаво почала її приглядати ся; її думки все ще були при милому, котрий тепер і в день і в ночі буде роздумувати над тим, щоб знайти для ньої дорогу до свободи. Було вже пізно в ніч, а вона все ще й не думала про те, щоб лягати спати.

— Ах, Боже — щоб йому тільки вдало ся освободити мене — шепотїла із що-раз більше змагаючою ся трівогою — коли буду вже при ньому, здобуду знова супокій.

Боже милосерний — що я вже витерпіла в послїдних часах, мучена вічно несупокоєм — ах, як горячо бажаю супокою при його боцї!....

Тимчасом в палатї всї вже полягали спочивати й нїщо не перебивало загальної тишини. Нараз, мимо того, що хоч вся була занята своїми думками, Ільона почула тихий, ледво чутний шелест.

Перестрашена підняла ся — серце її трівожно почалось бити.

Ради Бога — що се значить — чи би може паша . . . .

На саму згадку про нього кров сцїпилась в її бючках. Широко втвореними очима вдивилась в двері, сподіючись в них побачити ненависного пашу.

Але паша не прийшов, зате почула шелест з другої сторони, а коли мимоволї звернулась у той бік, з криком відскочила взад, побачила бо перед собою якусь дивну стать, що в першу хвилю видала ся її духом.

В який спосіб вона дістала ся до тої кімнати?

При слабому світлї лямпочки не могла розпізнати чертів лиця, тимбільше, що воно було старанно закрите.

Ільона стояла, тремтячи всїм тїлом й не будучи в силї навіть голосу добути із себе.

По хвилї почула голос, якого звук видав ся її якимсь знакомим ,але не зрозуміла значіня, бо була се мова Арабів.

Дивна та стать, бачучи, що Ільона її не розуміє і не пізнає, скоро відкрила лице й тепер доперва Ільона пізнала Надію, невільницю, якій житє вона випрохала у паші.

Відітхнула зі значною полекшою. — Славити Бога — з тої сторони не потребує вже обавляти ся нїчого. Мимоволї поступила вперед і вдивившись трівожним поглядом в невільницю, спитала:

— Що маєш менї сказати? Пощо ти прийшла сюди?

Забула, що невільниця не розуміє нї слова з того, що говорила до ньої та що взагалї тяжко буде її порозуміти ся із ньою.

В той же час Надія добула з кишенї лист й подала його Ільонї. При тому робила якісь дивні горячкові рухи й оповідала довгу історію, з чого Ільона не розуміла нї словечка.

Тільки що глянула Ільона на адресу, як із уст її добув ся придавлений виклик радости.

— Від нього — се Ґорґо писав — Богови хай буде подяка — остаточно є якась вістка!

Невільниця з усмішкою кивнула головою й робила перед Ільоною дивні знаки, котрих та не була в силї зрозуміти. Але вона на се вже й не звертала нїякої уваги а

підійшла з тим письмом до лямпочки. Люба усмішка прикрасила її личко — були се кривульки писані Ґорґом, які пізнала зараз на перший погляд.

Коли роздерла коверту, з початку так її мигтїло перед очима, що не могла відчитати писаня.

Ґорґо писав в імени Роберта, який її просив щоб не теряла надії й не падала на дусї.

„Ми вже обдумали спосіб — читала у листї — другої ночі ждати мемо під угловим вікном. Яким способом дістанеш ся в ночі до того вікна, се мусимо тобі оставити, може Надія буде в силї своєю порадою тобі допомогти. Завтра, в 11 годинї в ночі, будемо напевно тебе вижидати з човном, а Надія враз із тим письмом подасть тобі шнурок, котрий тодї спустиш з вікна, щоб ми могли до нього привязати драбинку. Коли вже будеш із нами в човнї, тодї вже не буде небезпеки і нїяка людська сила не зможе тебе від нас забрати.

Будь відважною й сильною, вскорі вибє година твойого освободженя, незадовго побачимо ся".

Горячі сльози пустили ся з її очий, коли скінчила читати. Опісля притиснула рукою сильно бюче ся серце.

— Мій Боже, мій Боже — який прямо божевільний намір! Він хоче прийти сюди, він хоче мене увільнити — ще не можу того гаразд зрозуміти. Ах — се за велике щасте!

Коли йому вдасть ся — додала скоро, жевріючим оком вдивившись в даль — коли мене увільнить і я знова буду під його опікою — ах, що за щасте буде тодї для нас обоїх!

А коли се не вдасть ся — коли його доглянуть і злапають — Боже милосерний — тодї й він пропаде!

Врештї трівога уступила місця тихій та дорогій надії. Не хотїла сумнївати ся ,не хотїла наперед вже тратити надії — тому силою вмавляла в себе, що підприняте її милого мусить ся удати.

Коли сховала лист, наблизила ся до невільницї а та, серед рїжних рухів та незрозумілих слів, подала їй мцний шнурок, про який Роберт згадував у своїому листови.

— Дякую тоб!! — сказала, знова забуваючи, що Надія не розуміє її мови, але щасливий вираз лиця Ільони, самий про себе много висказував. Під впливом вдяч-

ности, Ільона витягнула руку до невільниці, яку вона з радістю вхопила й покрила поцїлуями ,потім же впала на землю й поцїлувала крайочок спідниці своєї добродїйки.

Ільона підняла її, добродушно погладила по личку і промовила кілька слів, яких лагідний звук незвичайно ущасливив Надію.

Ільона знова задумала ся й журба осїлась у ньої на чолї. Яким способом дістанеть ся завтра до вказаної Робертом у листї кімнати. Палати чейже зовсїм не знає, не знає також про котру саме кімнату милий згадує.

А коли не зможе дістати ся туди, то цїлий плян Роберта пропаде. Та в туж мить Надія, наче прочуваючи її думки, взяла Ільону за руку й потягнула за собою до вікна, втворила його й через крату вказала в напрямі вуглової кімнати а опісля на воду підмиваючу мури палати.

Відтак підійшла до шафи вбудованої в стїну й втворила її, а коли натиснула задню стїну, Ільона не мало здивувалась коли побачила як та заскрипіла а втворившись перед її очима вказали ся вузенькі кручені сходи.

На нїме візване невільниці, зійшла за ньою по сходах в долину і знайшла ся в довгому та темному тайнику. Надія знова взяла Ільону за руку і так провела її через цїлий тайник а опісля втворила другі двері й обі увійшли до ясно освітленої салї, прибраної із всхідним богацтвом.

Ільона вдарена осліпляючим блеском подала ся взад, але Надія стиснула її за руку й потягнула до другої кімнати з Ільона з радістю побачила що є се кімната з балконом. Надія потягнула її до вікна та поглядом, в якому відбило ся побідне вдоволене, вказала на воду.

Ільона зрозуміла її — отже тою самою дорогою вона має слїдуючої ночі сюди дістати ся, щоб звідси могла зійти до човна свойого милого. З почутем невисказаної радости вона стиснула руку невільниці, але в туж саму мить оглянулась зі страхом кругом себе — чи-ж не міг сюди хто небудь зайти і заглянути її присутність?

Невільниця вичитала нїму трівогу на личку Ільони й ріжними знаками старала ся дати її порозуміти, що тут не має чого обавляти ся.

Мимо того, Ільона не хотїла довше задержувати ся в освітленій кімнатї, вхопила невільницю за руку й потяг-

нула за собою до дверий.

Вернули тою самою дорогою, а коли вже знайшлись в кімнаті Ільони, вона з вдячністю стиснула руку доброї дівчини, яка з цілою посвятою відвдячувалась її за виратоване її життя.

Надія знаками дала її порозуміти, що вже мусить відійти й просила Ільону, щоб написала відповідь. Дівчина зажурила ся й глянула кругом — де-ж її дістати куска паперу й олівця, щоб бодай кілька слів написати до милого?

Не могла нігде знайти і тоді приступила до невільниці та сумно потрясла головою.

Та зрозуміла її й кивнула головою, потім ще раз стиснули собі руки й Надія відійшла. Ільона глядїла за нею розгорячкованими очима. — Що за дивна дівчина — в який спосіб знайшла доступ до тої кімнати? Що се за кімната, так ясно освітлена, до котрої то завела її невільниця?

Стиснувши руками палаючі виски, вона змучена впала на крісло і знова ріжні думки почали напливати її до голови.

Серце товкло ся в ту хвилю живійше — роздумувала про слідуючу ніч, яка має принести для ньої свободу. Коли вдасть ся її завтра незаприміченo дістати до вуглової кімнати, коли намір вдасть ся а вона знайдеть ся під його опікою — тоді, буде могла свобідно відітхнути після стільки днів трівоги та терпінь.

Цілу ніч не могла очий замкнути. Сїдала, потім знова зривала ся й ходячи по кімнаті все ще роздумувала про слідуючу ніч. Знала добре, на яку небезпеку наражувала себе Надія, вказуючись в палаті паші, котрий під загрозою кари смерти заборонив її вступ до своєї палати...

— Бідна дівчина — шепнула — коли б я бодай могла винагородити її посвяту. Коби хоч Бог охоронив її, щоб житем сього не заплатила!

— — — — — — — — — — —

Коли блиснув ранок, доперва тоді Ільона відчула страшне обезсилене й впала прямо на ліжко й на короткий час заснула. Пробудившись, почула ся досить скріпленою на силах й повна надій вижидала ночі.

І сьогодня також у всьому її догоджували: на ма-

ленькому столику принесли для ньої найсмачнїйші страви, невільниці вижидали від ньої хочби найменшого кивненя, в поспіху виконуючи кождий приказ й певно дивувались в душі, чого то бліда дівчина є так поважною та мовчаливою, коли, після їх думки, нїчого їй до щастя не бракувало.

Несупокій Ільони змагав ся з кождою годиною. Саїд паша чейже міг прийти кождої хвилї — сьогодня бо нїчого ще про нього не чула.

Доперва десь пізно після обіду, появила ся невільниця та ріжними знаками давала її порозуміти, що хоче, щоб Ільона пішла за ньою.

Незмірна трівога стиснула серце Ільони — куди та служниця хоче її завести?

Опягаючись пішла за служницею, роздивляючись боязливо кругом себе, щоб затямити собі дорогу, куди її вели.

Невільниця провела її через многі кімнати й остаточно спинила ся перед одними дверми. Ільона затремтїла — із середини почула голос паші.

В ту-ж мить роздвоїла ся заслона й слуга рухом руки попросив її увійти до середини. Проступивши поріг, побачила Саїд пашу, блїдого наче смерть, лежачого на ліжку, який з тугою витягнув до ньої руку, промовивши тихим голосом:

— Знаю про се, що мій вид страхає тебе, моя прекрасна, біла рожечко, мимо сього однак я приказав тебе прикликати, бо серце моє майже завмирає із туги за тобою.

Відчуваю се, що я хорий, дуже хорий, може Бог, до якого ти молиш ся, а якого ми називаємо Аллахом, почислив вже днї житя мойого і я вскорі вже піду до своїх батьків.

А однак я щасливий — додав, в захватї вдивляючись в блїде личко дївоче — що ти послїдні днї мої проясниш своєю присутністю, що бодай ти ще остала соняшним промінчиком мойого житя.

Рухом руки попросив її, щоб сїла на кріслї побіч ліжка, а взявши її дрібоньку ручку у свою руку, зворушеним поглядом вдивляв ся в її очи.

— Дотепер ще я не знав такої женщини, як ти! —

шепотів знова. — Тебе я кохаю зовсім инакше, як другі жінки, в тій любові є щось святого — прямо не можу собі здати з того справи, якого вона роду, знаю однак, моя блїда рожечко — що мусївби я вмерти, колиб ти мене оставила.

Ільона з легким дрощем спустила голову в долину, нараз бо пробудило ся у ньої глубоке милосерде до нього — зрозуміла, що чоловік сей почував ся серед своїх богацтв самітним та нещасливим, та що самітне його серце цїлком пристало до її серця, а тепер — може вже найблизшої ночі гіркий завід його стріне — вона відїйде від нього раз-на-все і він вже її більше ніколи не побачить.

Ся думка, получена із глубоким милосердєм, спричинила, що Ільона похилилась над ним і погладивши рукою боязливо по його чолї, промовила:

— Пане, ви дуже чорно на все дивитесь — кріпіть ся, Бог вам верне здоровле! Ви-ж ще молодий, житє всміхаєть ся до вас — моліть ся, пане, до свойого Бога, щоб вам скоро ваші сили повернув!

— Коли б я се зміг! — добулась із його уст скарга — якже щасливим я-б тоді почував себе. Я-б тебе почитав й славив як яку найсвятїйшу річ, любив би цїлим жаром свойого серця й ще раз хотївби зачати моє житє.

Але на жаль, відчуваю, що се звідлива надія, що моє житє вже на днї почислене!

Скоро відвернув ся в бік, а Ільона зачула тихий та болючий стогін. Нараз він здрігнув ся а звертаючи до ньої своє блїде лице шепотів з трівогою:

— Але що станеть ся з тобою, коли я умру? Я вважав тебе як яку святість — а тоді прийдуть, заволїчуть тебе до иншого гарему, де самітно, може без любови проплачеш молодість свою.

Нї, нї — додав поквапно — постараю ся о се, щоб ти була вільною, коли я видам із себе свойого духа й прикажу, щоб тебе відвезли до твоєї вітчини!

Ільону зворушила його добросердність. Жалувала нещасливого чоловіка, що хоч будучи властителем так великої та богатої палати, на дїлї не мав нї одного вірного, люблящого серця.

Розповідай менї про свою північну вітчичу! — по хвилї просив благаючим голосом. — Знаю, що там ти пе-

режила щасливі дні, бо у вас є все инакше, як у нас, й ви також є більш щасливі від нас.

Ільона отяжіло спустила голову, тяжко ставало її на серцю, вона дізнавала стілько ріжних почувань, а тут — приходилось їй говорити до нього, про річи зовсім байдужі для ньої в ту хвилю, говорити лиш тому, щоб його забавити.

Побідила однак над собою; розказувала йому про свою північну вітчину, про село своє рідне, а хорий слукав її співучого голосу з примкненими очима.

— Остань коло мене —промовив шепотом, коли вже скінчила — остань в сусідній кімнаті, щоб я міг тебе закликати, коли знова обійме мене трівога, а відчуваю, що мій конець вже наближаєть ся.

Ільона жахнула ся. Чи справді так бути може — чи дійсно смерть паші наближаєть ся?

Коли вона так із здавленим серцем приглядалась йому, хорий замкнув очи й заснув. Хвилю ще стояла коло ліжка хорого, але потім трівога її обняла, тож скоро увійшла до другої кімнати, щоб там бодай із своїми думками остати на самоті.

Так прийшла нічка. Кілька разів хорий кликав її по імени. а тоді вона тихесенько всувала ся до його кімнати й холодною рукою гладила розпалене його чоло, а він всміхав ся з вдоволеня.

— Нехай тебе Аллах благословить за потіху, яку мені приносиш! — говорив із вдячности.

Так минали години, одна за другою. Лїкар кілька разів приходив до хорого, хотів дещо зарядити, але паша приймав його поради байдужно махнувши рукою, немов вже зовсім був готовий на смерть.

Для Ільони було дуже прикро перебувати поблизько чужого чоловіка, на якого лици відбило ся вже пятно смерти. А крім того трівога, чи вдасть ся її намір втечі, її дуже нернувала.

Коли вже ніч наступила, паша став несупокійно кидати ся на ліжку й горячкував. Говорив про минулі дні, коли ще був здоровий та веселий, а в його словах пробивала ся туга за правдивим, тихим щастєм. Проживав в окруженю богацтв, міг позволити собі на заспокоєне кождого бажаня — але правдивого щастя не знайшов й

доперва в останніх днях пробудилось у нього почуване висшого щастя.

Означена година що-раз то наближала ся. Ільона в розсіяню слухала горячкових оповідань хорого, та в той же час її думки бігли вже вперед до любого, що в ту пору мусїв вже бути близько, вижидаючи її.

В думці нераз вже переходила дорогу, яку мала перебути. Найперше хотїла вернути до своєї кімнати, щоб забрати звідтам шнур, а опісля закритими дверми дістати ся у тайник, що вів до углової кімнати з балконом.

Ось вже наспіла остаточна пора. Коли Ільона підняла ся з місця ,щоб крадьком висунути ся, почула із сусїдньої кімнати голос паші.

— Ходи сюди, ходи, моя біла рожечко! Положи свою холодну ручку на мойому розпаленому чолї, бо знова трівога обнимає моє серце — принеси менї супокій! — кликав паша тремтячим голосом.

Не могла оперти ся тому проханю; здавало ся їй, що се є її обовязком зробити йому ту послїдну прислугу; не могла чейже гнївати сь на нього — що ж бо він злого її вробиз. Що кохав її — се чейже не є великою провиною!

Тихесенько підійшла до ліжка паші й положила йому руку на чоло, а тодї лице хорого прояснило ся.

— О — як се гарно тепер вмирати — ти втвираєш менї небо, Ільоно. Дай Боже щоб ти була колись дуже щасливою — та щоб віднайшла чоловіка, котрого серце твоє покохало — а тодї розкажи йому про мене й скажи, що я й за нього молив ся.

За хвилю вже знова його думки попутали ся; говорив по турецьки якісь незрозумілі для ньої слова й знова почав кидати ся неспокійно.

У Ільони серце товкло ся, прямо вривалось; вона вже довше не повинна зволїкати, мусить вже його лишити, хоч жаль її було відмовити помираючому сеї послїдної потїхи. Ще раз похилила ся над ним, глянула в блїде лице його й тихесенько прошепотїла:

— Спи тихесенько!

Чи паша почув її слова? Втворив нагло очи й глянув на неї так жалїсно, що дївчина аж затремтїла.

— Ільоно, ти йдеш від мене?! О, Аллах, Аллах, і я маю вмерти без тебе?

Зворушене було за велике для нього — він зойкнув з болю й без тямки впав на подушки.

Тепер Ільона не могла вже довше зволікати, ходило тут о її свободу — вона мусить вже відійти. В останнє глянувши на хорого вона непевним ходом звернула ся до дверий. Зібравши всю силу думки вона йшла тою самою дорогою, куди пополудни вела її невільниця, а коли остаточно станула перед дверми своєї кімнати, зітхнула з полекшою.

Але тільки втворила двері й переступила поріг — станула, наче вкопана, а очи її розширили ся в незміряному страху — на ліжку заглянула якусь спячу женщину.

Мимоволі притиснула рукою голосно ковтаюче серце — колиб вона так збудила ся... колиб наробила крику — всеб тоді пропало.

Хвилю стояла непорушно з запертим віддихом, потім тихесенько посунула ся по мягкому килимови до вази, в якій заховала шнурок, сховала в кишеню й наближила ся до шафи, де був скритий вхід до тайника.

Підчас того все вважала на спячу женщину, тремтячи всім тілом зі страху, щоб вона не збудила ся.

Перекрутила ключем й відомкнула двері; вони рипнули, а в туж мить спяча схопила ся із ліжка. Ільона скоро всунула ся до шафи і потиснула ґузик. Відсунула ся задня стіна й перед нею вказали ся вузкі кручені сходи.

Зійшовши в долину, у темний тайник, вона пристанула задихана й наслухувала, чи та жінка, на горі, не наробить крику й не поспішить за нею. Але ніщо не заколочувало супокою — Ільона відітхнула з полекшою й пішла дальше.

Коли по хвилі втворила двері до першої кімнати, знова затремтіла із тривоги — тепер та кімната не була освітленою й панувала там цілковита темнота.

Серце у ньої сильно товкло ся. Хвилю стояла на порозі й старала ся прозріти темноту, потім доперва пошукала за дверми, що вели до другої кімнати. Ввійшла туди але бояла ся втворити вікно, щоб знова не наробити стукоту. Приперла ся до стіни, стараючись найперше заспокоїти свої нерви.

Коли її остаточно се вдало ся осягнути, вона осторожно втворила вікно й глянула в долину.

Понизше, на водї, доглянула колибаюче ся човно, а в ньому двох людий, яких лиця не могла заглянути, бо на головах мали широкі крисанї. І вони її також добачили.

Придавлений голос Роберта долетїв до її ух й потряс цїлою її постатю.

Тремтячою рукою спустила в долину шнурок, до кінця якого Блюм привязав драбинку.

На даний знак Ільона витягнула драбинку до гори й привязала її до рами вікна.

Блюм спробував, чи вона міцно держить ся, а тодї Ільона вилїзла вікном із кімнати й осторожно почала спускати ся в долину.

Вже на половину драбини спустила ся, коли се долетїв до її ух крик та гомін.

Жахнула ся й глянула в гору, а там побачила, як в ясно освітленій кімнатї, де лежав паша, темні тїни на всї сторони ворушили ся.

Колиб могла була заглянути до тої кімнати, вид сей був би її немало зворушив.

В якийсь час, після виходу Ільони, паша вернув до свідомости й благаючим голосом кликав її по імени. А коли не являла ся, хорий підняв ся стрівожений, а по хвилї на його крик збігла ся прислуга.

— Де є моя солодка, біла рожечка? — Закличте менї сюди Ільону! О, Аллах, Аллах, чейже вона хиба не ставила мене?!

Слуги вбігли до сусїдної кімнати, але не знайшли там Ільони. Коли вернули до свойого володаря, він із застрашених лиць вичитав, що зовсїм не помилив ся в своїому підозріню. В одну мить страшно змінив ся.

— Ільоно, Ільоно — де ти? — скричав й впав на подушки.

Коли дївчина сходила в долину по драбинцї, паша вже не жив.

— — — — — — — — — — — —

Блюм з горячковим несупокоєм глядїв в гору, на улюблену свою дївчину. Серце у нього майже зовсїм перестало бити на хвилину, коли витягнув рамена, щоб вхопити ними спускаючу ся дївчину.

— Ільоно, дорога, Ільоно! — кликнув радісно і вхопив в обняте тремтячу дївчину.

Зворушена дівчина майже без тямки спочила на грудях Роберта — божеський супокій вступив в її душу, коли знайшла ся при ньому й почула його голос. Зітхнувши в полекшою, глянула в радїюче лице Ґорґа і мовчки витягнула руку до нього.

— Хай Богу буде слава — сказав Роберт, піднявши в гору, до неба, мрійливі свої очи — що наш намір повів ся! Ах, Ільоно, колиб ти знала, що я в послїдних часах витерпів, що приходилось менї прямо збожеволїти... ах, журба за тобою доводила мене до розпуки.

Ільона, всміхаючись крізь сльози, притулилась до його грудий.

Се вже проминуло, Роберте; при Божій помочі я знова з тобою й тепер вже нас нїщо не розлучить, хиба — смерть одна!

— Так — смерть одна! — шепотів Роберт а дивний дрощ пройшов цїлим тїлом — нїщо — хиба смерть одна!

Нараз скрикнув Ґорґо:

— Бій ся Бога, Блюм, втїкаймо! Глянь — ось там висунулось човно — видно, в палатї відкрили втечу Ільони...

Не докінчив ще говорити, а вже оба вхопили весла й човно мов стріла пігнало по водї.

Ільона сидїла блїда й непорушно вдивляла ся в далечінь, де тепер вирину̀ли її вороги.

Тремтячою рукою трима̀ла ся лавки, а уста її шепотїли тихесенько слова молитви.

Коли однак глянула в поважне лице Роберта, обіймив її знова глубокий супокій — під його опікою не мала страху перед нїякою небезпекою.

Але дивна річ — хоч Ґорґо та Блюм так дуже висилювали ся — Турки що-раз то були близше — віддаль межи човнами що-раз то меншіла.

Видячи се Ґорґо заклiв страшно й в розпуцї почав працювати.

Ільона слїдила за кождим їх рухом — хоч намагалась бути відважною й не піддаватись трівозї, однак серце її почало бити ся живїйше, коли стрівоженим поглядом міряла віддаль їх човна від турецького.

З турецького човна дались чути голосні накликування.

— Жадають від нас видання Ільони — воркнув Ґорґо тяжко сапаючи з надмірного висиленя — грозять нам смертю, коли добровільно не піддамо ся.

— В нїякому разї — була рішуча відповідь Роберта — мусимо втїкнути — хочби мало прийти до борби на смерть і житє!

Се сказавши напружив всї свої сили й робив веслами так, що аж жили виступили йому на чолї. На дармо однак йшов їх труд, вороже човно було все що-раз ближше. Гукнув вистрїл, Ільона скрикнула — стрїльно пролетїло зі свистом понад її головою.

Крик скаженїлости вихопив ся із Робертових грудий — божевїлє обняло його на думку, що вороже стрїльно могло позбавити житя Ільону.

В одну мить добув револьвер й вистрїлив два рази. Видно не зле вцїлив — з турецького човна понесли ся дикі крики й витє.

Мимо сього однак не оставили погонї а з кождою хвилиною були близше утїкаючих.

Роберт і Ґорґо тяжко сапали із напруженя, хтївши випередити здоганяючих, які вже були зовсїм близько.

З турецького човна знова почали накликувати, щоб їм віддати дївчину, загрожуючи смертю — і знагла знова понїс ся вистрїл.

Ільона побачила вогонь і з криком хитнула ся в бік і то так нещасливо, що стратила рівновагу й випала із човна. В першу хвилю Роберт не спостеріг того, доперва хлюпанє води звернуло на себе його увагу. Глянув на місце, де сидїла Ільона, й задеревів зі страху.

РОЗДІЛ LXIV.

ЗА СЛЇДОМ.

— Мамо вже темнїє, вертаймо до обозу!

Стара жінка, йдучи побіч сильного хлопця покрутила головою невдоволено.

— Із чим мемо вертати до обозу, коли ми майже нічого не назбирали. Колиб ти був не розтратив гроший, які ми дістали за білу голубку, не потреба би було нам тепер жебрати й терпіти голод.

Ілько воркнув кількома гнівними словами. Немило було йому слухати докорів, що пропив і програв гроші. Нагорода за їх підлу прислугу не принесла їм ніякої користи. Гроші, що отримали від міняйла душ за Ільону, Ілько взяв переховати, а коли стара циганка після кількох днів зажадала частини із них, переконала ся, що їх вже не стало.

Від тоді почали ся сварки межи матірю та сином, котрий нераз поривав ся бити її. І тепер також йшли побіч себе воркаючи раз-враз із гнівом, бож їм нині зовсім не пощастило. Ходили від хати до хати, але всюди замикали двері перед їх носами. Остаточно голод і змучене стали їм докучати. Аж се Ілько крикнув радісно:

— Мамо — ходім туди, бачиш там велику загороду — богатий чоловік мусить там мешкати — може там бодай що дістанемо.

— Хто знає — воркнула стара. — Чим більше гроший в саквах, тим твердше серце. Скорше бідний поможе, як богатий, бо бідний знає, що голод, а богатий того не розуміє.

Наближили ся до загороди, а коли увійшли на подвірє, побачили селянина, що стояв серед гурту парубків коло навантаженого сіном воза. Селянин, побачивши їх, крикнув грізно:

— А вам чого тут потреба, циганське насінє! Йдіть геть мені звідси!

— Ласкавий пане — сказала стара — Бог вам пощастив сього року й дав богатий збір — вділіть й нам частечку з ваших достатків.

— Що, лінюхів маю ще запомагати?! — крикнув. — Колиб ви всі працювали, то не потребували би жебрати.

— Пане, змилосердіть ся над бідною, старою бабою — дайте нам бодай шматок хліба, бо голод нам доскулює!

— Гони мені звідси сейчас! — кликнув розгніваний господар і вдарив стару циганку батогом по плечах. Кров скипіла у молодого цигана і вже мав кинути ся на хло-

па, коли се між них впала якась молода дівчина та звертаючись до селянина, кликнула з гнівом:

— І не встидно вам підносити руки на сиву жінку? Щож вона вам злого зробила — що прийшла просити о милостиню, ви бєте її за се?!

Селянин завстидав ся, спустив піднятий батіг, а дівчина, звернувшись до циганки й беручи її попід рамя, сказала:

— Ходіть звідсіля — я підведу вас кусень дороги.

І вийшли із загороди, а Ільґо, спустивши в низ гологолову, також йшов за ними.

Стара циганка, глянувши на дівчину, кликнула радісно:

— Я знаю тебе звідкись, дівчино — ти певно також із циганського роду!

— Так — я циганка й тому станула в вашій обороні.

— А з якого ти племени?

— З Бушкового — відповіла дівчина. — Не вспіла я враз з другими вибрати ся з Австрії на полудень, то ж доперва пізнійше пішла їх слідом. Я певно булаб із ними получила ся, колиб хороба не повалила мене із ніг.

— А чи знаєш ти, де вони тепер перебувають? — спитала стара циганка.

— Їх слід аж сюди мене завів.

— Сподію ся стрінути їх невдовзі, бо в половині сього місяця правдоподібно мали наші стрінути ся десь тут не далеко із двома спорідненими племенами!

— Так є! — потвердила Уша. — Вони вже стрінули ся із племенем Арасків, до якого і я належу. Ми розложили обоз враз з вашими, недалеко звідси, якої пів години ходу. Так маємо одну дорогу!

По лици дівчини пробіг якийсь дивний промінчик. Вона випрямила ся скоро й тремтячим троха голосом спитала:

— Чи стара Урака є ще серед нашого племени?...

— Певно! Тілько що сьогодня я з нею розмовляла!

У дівчини серце ще сильнійше затріпалось.

— Чи Блюм є також із вами? — спитала майже без віддиху.

Тепер з черги Уша затремтіла. Знова пригадала собі

свої гріхи і страшну погрозу, якою Блюм її пращав.

— Блюм? — зойкнула. — Він ще як в Італії був із ними!

А тепер вже нема його? Скажіть мені, ради Бога, де він тепер перебуває?

Стара шепотіла під носом якісь незрозумілі слова. Питаня молодої циганки її нервували.

— Але можу тобі сказати, куди він пішов... він шукає слїду тої дівчини з білявим волосєм!

— Ільони? — крикнула дівчина в розпуці.

— Чи ти її також знаєш? — спитала Уша поквапно. — Блюм привів її до нашого обозу й прямо дурів за ньою. Коли вона опісля пропала, то він нас всїх мало не повбивав. Зараз же подав ся за ньою з другом своїм, Ґорґом, і від того часу ми його більше не бачили!

В молодої дівчини закрутилось нагло в очах й вона зловила ся пня дерева, щоб на землю не впасти.

— Геть звідси — за ньою — за ними. — вихопилось в розпуці з її уст. — О, Боже, і знова надармо надїялась, що зійду ся із ним! Він все ще її любить, ту білу голубку — на конець світа за ньою побіжить.

Спустила голову і сльози покотили ся по її личку. Запанувала однак над собою, коли заглянула Ільґа, що тепер до них наблизив ся та йшла, так на позір спокійно, з боку старої циганки.

Уша слїдила її уважно й ломила собі голову над тим, які то відносини заходять межи ньою а Блюмом.

За хвилю за ними дав ся чути голосний крик.

— Скоро, скоро! — крикнув Ільґо, хватаючи стару циганку за рамя. — Мусимо втїкати, бо той хлоп із своїми парубками гонить за нами!

Але дівчина станула на місці й не порушила ся.

— Пощо втїкати? Чого-ж би він хотїв від нас? — спитала.

Якось ненарочно глянула на хлопців киптарик та на стрівожене лице старої й зараз все зрозуміла.

— Ти крав й тому той чоловік гонить за тобою! — крикнула з обуренєм а, потягаючи Ушу за собою, додала — сховаймо ся от в тій гущавині.

В. О'КОННОР ВІЛЇНСЬКА.

З РОЗГОНУ.

ВОДЕВІЛЬ НА 1 ДІЮ.

(По Мансфельду-Ленському.)

15ц. 15ц.

Накладом

УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ АКОРД

216 Dufferin Ave.

WINNIPEG, MANITOBA.

ПРИБОРИ

ДЛЯ ДРАМАТИЧНИХ ГУРТКІВ.

ВОЛОСЄ: біле, сиве, риже, брунатне, чорне і руде — фут 20ц
МАСТИКС до лїпленя вусів 35ц
ФАРБКИ: чорна, брунатна, тїлиста сива, біла та червона по 30ц
РУЖ, сухий, для дївчат 25ц
РУЖ НА УСТА для дївчат 25ц
ОЛІВЦІ до підчернювання брів, чорний та брунатний по 20ц
ПУДРИ: білий і рожевий по 25 і 50ц
КОЛД КРІМ до змиваня лиця 60ц
СВІТЛО: червоне, зелене і синє пачка по 75ц

та ще много других причандалів.

Пишіть за всякими драматичними підручниками на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA

ACCORD

216 DUFFERIN AVE., WINNIPEG, MAN.

35-ий СШИТОК СЬОГО ВЕЛИКОЇ ПОВІСТИ ВИЙДЕ З ДРУКУ ДНЯ 30-го МАРТА 1923 р.